

tén halad. Két oldalról erdő szegi, csak a D-i oldalon, az első 350–400 m-es szakaszon van szántó. Nyugati szélét gyep borítja. Ezen a részen találtuk a felszíni telepnyomot, mely K–Ny irányú, 120×160 m kiterjedésű; szórva-nyos, jellegtelen neolit(?) cserépanyaggal jelentkezett.

Új Élet Tsz-től ÉK-re (KÖH 74111): A csatorna DNy felé törik meg a dűlőút mentén. E helyen, az út által metszve, túlnyomórészt annak K-i oldalán regisztráltuk a lelőhelyet. Az ÉK–DNy irányú, 100×250 m kiterjedésű településmaradványról késő bronzkori cserepeket gyűjtöttünk.

Munkatárs: Toldi Zoltán régész (JAM).

PINTYE GÁBOR

514. Tihany, Csokonai-liget (KÖH 74627)

(Veszprém megye) Á, Kk, Kú

2010. március 29. és június 15. között a Tihanyi Bencés Apátság felkérésére megelőző feltárást folytattunk a Csokonai-ligetben (120/1–2 hrsz.), a létesítendő turisztikai fogadóépület területén.

Az ásatás előtt a lelőhely korának és jellegének azonosítása bizonytalan volt. Várakozásainknak megfelelően előkerült a monostor köré kiépült kora újkori vár É-i szárazárkának sziklába vágott É-i ellenlejtője, amelynek D-i oldalát Kralovánszky Alán 1982-ben már azonosította. A sziklaárkon kívül, attól távolabb egy faszerkezetű erődítés, valószínűleg paliszád nyomait tártuk fel. Hasonló a tihanyi vár 1651-es, ún. Leuckharden-féle távlati képén is látható.

A kora újkori végvár említett sziklaárkától É-ra egy Árpád-kori temető – vélhetően az apátsághoz tartozó szolganépek – 43 sírját tártuk fel. A temető É felé, a feltárási területen kívül tovább folytatódott, így sem teljes kiterjedését, sem a hozzá tartozó középkori templom helyét nem ismerjük. Az utóbbi az ásatási területtől É-i, ÉNy-i irányban állhatott, és valószínűleg azonos azon capella jogállású (nem önálló plébánia) templomok egyikével, amelyeket egy 1267-es összeírás említ. Ezek közül a Szent Mihály vagy Mária Magdolna patrocínium jöhet szóba az általunk feltételezett templom címeként. A másik két oklevélben említett szent – Erzsébet és Domonkos – 13. századi alapítást sugall, a temető leletanyaga szerint pedig ennél mindenképpen korábbi eredetű.

A megközelítőleg Ny–K tájolású sírokat többnyire a törmelékes mészkő sziklafelszínbe vágták bele. Mellékleteik nagyrészt S-végű hajkarikák voltak (különböző méretűek, többnyire ezüstből készítettek és a bordázott végű típusokhoz tartoznak), rajtuk kívül az egyik sírból előkerült egy ezüstgyűrű, és egy anonim, 12. századi, talán II. Géza korában vert érem is.

A temetőt egy sziklába vágott temetőárok választotta el az apátságtól, melynek oldalát egy rövidebb szakaszon támfalal erősítették meg. A tavalyi év próbafeltárása során ennek részletét találtuk meg. A támfalhoz a temetőárok külső oldalán (D felé) egy téglalap alakú,

belül falazott verem csatlakozott. Mivel K-i felét az 1930-as években épített kriptá megsemmisítette eredeti szerepe és működése nem teljesen világos, azonosítása kérdéses. A falazott verem belsejéből nagyméretű vörös homokkő vállkő-fejezet került elő. A vállkő alján látható habarcslenyomat bizonyítja, hogy a faragvány fejezet nélkül csatlakozott egyetlen kerek oszloptörzshöz. A tihanyi kőtár kiállításán látható két homokkőoszlop a méretük és kidolgozásuk szerint is a vállkő egykori építészeti szerkezetéhez hasonló összefüggéshez tartoztak, ez a szerkezet pedig talán a 11. századi szerzetesi templomhoz köthető.

A terület történetében a 16. századi tihanyi vár említett építkezései jelentik a következő szakaszt. A temetőt ekkor felszámolták, templomát valószínűleg elbontották, árkát feltöltötték. A várárkon kívül nagyobb kora újkori szemétdödröt tártunk fel gazdag leletanyaggal.

A török kiűzése után, valószínűleg már a 17. sz. végén megszüntették a várárkot, és az erődítést szanálták. A terület ettől fogva használaton kívül, beépítetlenül állt az 1930-as évekig, amikor kriptá létesült a liget templom felé eső végén.

Munkatárs: Szökrön Péter geodéta.

FÜLÖP ANDRÁS – JANKOVICS NORBERT

515. Tihany-Sajkod, Romkápolna utca 2. (KÖH 9427)

(Veszprém megye) B, Ró

2010. június 23–24-én próbafeltárást végeztünk a 1469 hrsz.-ú ingatlanon, üdülőház építését megelőzően. Az épület alapárkainak vonalában, 50 cm széles árkokban kutattunk, összesen 20 m²-en. A bontást követően a római kori, tegulatöredékekkel kevert, barna réteg alatt az őskori (halomsíros?) település objektumai jelentek meg, nagyméretű gödröket vágtunk át. A római kori rétegből csak tegulatöredékeket gyűjtöttünk. Az őskori telep leletanyaga nem túl bőséges.

CSIRKE ORSOLYA

516. Tiszaalpár határa

(Bács-Kiskun megye) Ő, Sza, N, A?, Á

A Nabucco gázvezeték Csongrád és Bács-Kiskun megyét érintő nyomvonalszakaszára készítenő örökségvédelmi hatástanulmányhoz kapcsolódó terepbejárásokat 2009. december 7. és 2010. május 25. között végeztük. A tervezett beruházás a két megye területén áthaladva összesen 23 település közigazgatási területén valósul majd meg. A tervezett 177 km hosszú nyomvonal mindkét oldalát 100–100 m szélességben vizsgáltuk. A terepi felderítés időpontjában a külterületi szakasz meghatározó részét (kb. 21%-át) már sűrű vetés borította, nagyjából hasonló arányban (kb. 19%) fordult elő erdő, rét, legelő, ill. gazzal fedett terület, melyeken nem lehetett terepi kutatást végezni. Összességében a külterületi szakasznak mindössze 60%-a bizonyult terepbejárásra alkalmasnak.

A Tiszaalpár külterületén végzett munka során 7 új lelőhelyet találtunk: *Borsihalmi-dűlő, Fekete-tanya I., II. és III.* (KÖH 74473, 74471, 74469); *Kanizsai-tanyától D-re I. és II.* (74475, 74479); *Hegyes-határ* (74481); *Félegyházi határszél* (74483). Felszínükről őskori(?), szarmata, népvándorlás kori, avar(?), Árpád-kori és újkori leletek kerültek elő.

Munkatársak: Sóskuti Kornél régész; Molnár Zsolt, Császi Dávid geodéziai asszisztensek; Alács Attila, Bognár Margit, Rózsa Gábor, Kovács Sándor, Bárdos Nándor, Németh Dániel, Szabados György technikusok.

PARDITKA GYÖRGYI

517. Tiszabездéd határa

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) U, Á, I

2010 tavaszán megelőző feltárásokat végeztünk a Záhony térség belső közúti infrastruktúrája összehangolt fejlesztésének beruházásaival érintett régészeti lelőhelyeken.

Cudar-dűlő (KÖH 51968): A lelőhely a Záhonyt Tiszabездéddel összekötő köves út mellett fekszik, egy kisebb domb K-i oldalán. A területet homok fedi, korábban a Tisza árteréhez tartozott. Az április 8. és május 28. közötti kutatás a lelőhely középső részét érintette, 1071 m²-en 6 objektumot tártunk fel. A domb tetején nem észleltünk régészeti jelenségeket, a domb oldalán pár gödör feltja jelentkezett. Mindegyik objektum telepjelenségként értelmezhető, belőlük pattintott kőeszközök és rovátkolt díszítésű, az Alföldi vonaldíszes kerámia kultúrájába tartozó kerámiák kerültek elő. A domb aljában egy kb. 50 cm vastagon homokkal borított árokszerű jelenséget tártunk fel, melyből neolit (AVK) kerámia és pattintott kőeszköz került elő. A geológiai vizsgálatok alapján a jelenség kidőlt fák maradványaiként azonosítható, melyek belső szerkezetét a vizenyős területre jellemző üledékanyag kitöltötte, s ezáltal tartósította. (Itt köszönöm meg dr. Horváth Zoltán geológusnak a kiváló elemzést).

Harangláb-dűlő (Rác-tag, KÖH 51932): A lelőhely a Tiszabездédet Tiszaszentmártonnal összekötő út mellett fekszik, egy kisebb magaslaton. Az útépités a lelőhely egy részét megsemmisítette, a jelenlegi ásatás az út melletti részeket érintette. Április 6. és május 14. között 1131 m²-en 7 objektumot tártunk fel, mindegyik egy telep részét képezte. A legkorábbi korszakba egy gödör tartozik, mely egy nagyméretű hombár töredékeit tartalmazta, a jelenség az AVK korszakba keltezhető. Az ásatás D-i térségében több, az Árpád-korra keltezhető objektum feltja jelentkezett, melyekből jól profilált, gyorskorongon készült, kannelúrás díszű kerámia került elő. Az objektumok ritkás elhelyezkedése alapján a település szélét találtuk meg, a központ nyugatabbra feküdhethet.

Páskum (KÖH 51938): A lelőhely Tiszabездéd településtől ÉK-re fekszik a Tiszaszentmárton felé tartó út mellett. A főleg homokból álló talaj sík, csak néhol található benne egy-egy kisebb mélyedés. Április 13–21.

között két objektum került elő, de keltező értékkel bíró leletanyagot nem tartalmaztak.

Munkatárs: Kriveczky Béla régész.

KISS CSABA KÁLMÁN

518. Tiszabura, Felső-Nyakas

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) Szk, Sza

A nagykunsági árapasztó tározó építése által érintett régészeti lelőhelyek részleges feltárását az ELTE Régészettudományi Intézete végezte 2010 tavaszán.

Felső-Nyakas-hát (NK-8 lh., KÖH 56158): A 652 m² összfelületű szondázó feltáráson április 27. és május 28. között, két ütemben 36 régészeti objektumot rögzítettünk. Tiszaburától K-re a felszín szabályos ÉK–DNy irányú, hosszú homokhátakkal tagolt. Ezek legkeletibb szélé a Nyakas-ér K-i partján húzódó Felső-Nyakas-hát. 2007-ben a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatóságának munkatársai átlagos mennyiségű szarmata és szórványos mennyiségű, közelebből nem meghatározható őskori cserepet gyűjtöttek a hosszan elnyúló, keskeny homokhát teljes területén. Ez alapján a szükségtározó leendő gátjának alapjával érintett területen a lelőhely teljes becsült hosszán 2 m szélességű szondát nyitottunk.

A lelőhely D-i szakaszán a *késő vaskori szkíták* laktak a hátat. A kerek gödrökből álló településrészlet leletanyaga szegényes, jellemző a korongolt kerámiaanyag alacsony száma; a fémkereső-műszeres leletfelderítés is negatív eredménnyel zárult.

A lelőhely É-i szakaszán a *korai népvándorlás korára* keltezhető, K–Ny irányban futó, keskeny árkok szakaszait tártuk fel. Leletanyaguk az árkokra jellemzően szegényes, de a szarmata népcsoporthoz kötik a telepjelenségeket. A szarmata telep objektumai a vaskori jelenségeknél gazdagabb leletanyagot hordoztak; kiemelkedő a 12. sz. gödör, melyből a nagy mennyiségű, másodlagosan megégett edénytöredék mellett kiégett és nagy darabokra tört faltapasztásdarabok is napvilágot láttak. Fém leletanyagot a népvándorlás kori objektumok sem hordoztak. A lelőhely a kutatóárokotól D-i irányban is folytatódik és valószínűleg összekapcsolható az NK-9 jelű lelőhellyel.

Felső-Nyakas-halom (NK-9 lh., 56161): A 602 m² összfelületű szondázó feltárást április 27. és június 6. között, két ütemben végeztük; 22 régészeti objektumot rögzítettünk, jelenségeiket 24 stratigráfiai egységbe tagoltuk. A leendő tározó Ny-i szegélyét alkotó homokdombvonulat jellegzetes, mesterséges kiemelkedése a Felső-Nyakas-halom. A halomsír maga egy hosszan elhúzódó, É–D irányú homokhát É-i végében található. A tervezett üzemi út ennek a hátnak csupán a szélét érinti, a halmot nem bolygatja. 2007-ben a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatóságának munkatársai terepbejárást végeztek a területen, de az aktuális fedettség miatt megfigyelésre nem volt módjuk, leleteket nem találtak. A mesterséges halom közelsége